

Theo Hofstee over werk als hoofdofficier van Justitie bij parket Amsterdam:

“Zolang de verdediging constructief gebeurt, kan ik dat waarderen”

Nog geen week na de soepel verlopen Koninginnedag 2013 hebben wij afgesproken met de hoofdofficier van justitie van Amsterdam, Theo Hofstee. Op de dag dat heel Nederland voor de tv zat of op de Dam stond te genieten van de troonswisseling, bewaakten zo'n 9000 politieagenten de openbare orde in Amsterdam. Hofstee zat samen met een team in de kelder van de Stopera om vanuit het Beleidscentrum alles via camerabeelden en andere communicatiemiddelen in de gaten te houden. Wij spraken met Hofstee niet alleen over de aanloop en het verloop van de troonswisseling, maar vroegen ook naar zijn mening over de veelbesproken 'Top600' en over het spreekrecht voor slachtoffers in strafzaken.

Door: Ellen Verkooijen en Sophia van Vloten

Theo Hofstee is sinds 1987 officier. Nadat hij enkele jaren als (plaatsvervangend) hoofdofficier van justitie heeft gewerkt in Utrecht, opnieuw Amsterdam, Breda en Den Haag, keert hij in 2011 eindelijk weer terug naar Amsterdam, om daar Herman Bolhaar op te volgen als hoofdofficier van justitie. Hofstee legt uit waarom Amsterdam het leukste parket van Nederland is om te werken:

Driehoeksoverleg

“Als je kijkt naar de type zaken in Amsterdam, dan zie je dat je hier toch net even

meer bijzondere zaken en incidenten hebt dan elders in het land. Kijk, voetbal en evenementen heb je in Den Haag ook vrij veel; het Malieveld staat regelmatig vol met bijvoorbeeld demonstrerende krakers. In die zin speelt de openbare orde en veiligheid in Den Haag ook een grote rol, maar het speelt nog meer in Amsterdam. Zo is Ajax net drie keer op rij kampioen geworden; dat hebben ze in Den Haag niet. Als hoofdofficier heb ik ook bij dergelijke evenementen een taak te vervullen. Want naast de klassieke taak van het OM (belast met de opsporing en vervolging van strafbare feiten

en met de tenuitvoerlegging van straffen als openbaar aanklager) bestaat een groot deel van mijn werk uit het deelnemen aan het driehoeksoverleg. Dat is het structureel en regelmatig overleg tussen de burgemeester, de korpschef en hoofdofficier. De reden voor het driehoeksoverleg is, dat enerzijds het OM verantwoordelijk is voor de handhaving van de wet en het vervolgen van wetsovertreders en anderzijds de burgemeester voor de openbare orde en veiligheid. Beiden hebben we de politie nodig. Bovendien hebben we alle drie elkaar nodig, omdat we verschillende bevoegdheden hebben.

Tijdens dit maandelijkse driehoeksoverleg, spreken we bijvoorbeeld over de zogenaamde treiteraanpak, het uitgaansgeweld rondom de pleinen, het terugbrengen van het aantal overvallen door bijvoorbeeld het invoeren van cashless zones en de handhaving op de Wallen. De laatste maanden heb ik veel extra driehoeksoverleggen gevoerd, onder andere vanwege de troonswisseling, de huldiging van Ajax – dat op dezelfde dag viel als het bevrijdingsconcert aan de Amstel – en vanwege de dodenherdenking op de Dam; we hebben immers een paar jaar geleden die ‘Damschreeuwer’ gehad. Het is onze gezamenlijke taak om ervoor te zorgen dat de herdenking rustig en waardig verloopt. Net als de troonswisseling natuurlijk. Dat betekent dat we allerlei extra veiligheidsmaatregelen moeten nemen, waarvoor je de diverse bevoegdheden en juridische instrumenten van de partners in de driehoek moet gebruiken. Juist door dit driehoeksoverleg kunnen we efficiënt de gezamenlijke bevoegdheden bespreken en uitwisselen om ons optimaal voor te bereiden op deze evenementen.

De burgemeester heeft bijvoorbeeld allerlei bestuurlijke juridische instrumenten in het kader van de openbare orde. Hij kan een noodbevel geven of aan een demonstratie of manifestatie bepaalde voorwaarden verbinden, bijvoorbeeld door te bepalen dat je tijdens de demonstratie geen gezichtsbedekkende kleding mag dragen. Als zo'n bepaling ►

“Ajax is nou drie keer op rij kampioen geworden. Dat hebben ze in Den Haag niet”

overtreden wordt, is het ineens een strafbaar feit. We moeten het er dus van te voren gezamenlijk over eens zijn welke voorwaarden we gaan stellen; de politie moet immers ingrijpen bij overtreding van de wet en het OM moet – als sluitstuk – de wet handhaven door te vervolgen. We spreken dus samen af wat de beleids- en tolerantiegrenzen zijn. En met een oud-advocaat als burgemeester merk je dat zulke gesprekken zeer constructief verlopen. Hij denkt bovendien niet alleen in juridische bevoegdheden, maar ook in de grenzen daarvan. Ook in de aanloop naar de troonswisseling is veelvuldig overleg gevoerd in deze driehoek.”

Troonswisseling

Duidelijk mag zijn dat Hofstee op een dag als die van de troonswisseling een belangrijke rol heeft te vervullen. De burgemeester was die dag als gastheer in het bijzijn van het koningspaar aanwezig, terwijl Hofstee in beleidscentrum in de kelder van de Stopera zat met de korpschef en een vervangend burgemeester. Het beleidscentrum heeft een rechtstreekse verbinding,

“Het is een samenspel van feest en veiligheid”

ontvangt camerabeelden en werkt op zo'n dag ook samen met de brandweer en de ambulancedienst. Ook als de burgemeester op zo'n dag als gastheer moet optreden is de driehoek dus compleet om optimaal op het gebied van openbare orde en veiligheid te kunnen opereren.

Hofstee is zich er van bewust dat de kennis en ervaring van het parket Amsterdam gedeeld moet worden met andere parketten.

“Neem nou de troonswisseling. In ons driehoeksoverleg hebben we nu een hele lijst

gemaakt van alle juridische instrumenten die wij theoretisch zouden kunnen inzetten met een toelichting over hoe je dat dan doet. Pas later gaan we daar dan uit kiezen en door schade en schande wordt men wijs natuurlijk. De troonswisseling moet uiteraard zowel openbaar, toegankelijk en feestelijk zijn en dus niet te veel beperkt worden door veiligheidsmaatregelen. Je moet de veiligheid wel beheersen door de kans op een incident zo klein mogelijk te maken. Als er iets gebeurt moet je zorgen dat je het zo hebt georganiseerd dat je snel kunt ingrijpen. Het is een samenspel van feest en veiligheid. Van buiten het parket Amsterdam is door andere hoofdficiëren geïnteresseerd meegekeken om ons juridisch speurwerk en onze ervaring te kunnen gebruiken bij dit soort evenementen die elders in het land ook plaatsvinden.”

De troonswisseling is – zo weten we nu – gelukkig feestelijk en ordelijk verlopen. Het enige noemenswaardige incident is eigenlijk de aanhouding van demonstrante Joanna geweest, op de Dam. Volgens Hofstee is deze aanhouding in strijd geweest met de door de driehoek opgestelde beleids- en tolerantiegrenzen:

“Amsterdam is natuurlijk bij uitstek een stad waar gedemonstreerd moet kunnen worden en als mensen hun mening willen uiten, dan is dat geen enkel probleem. Gezien de enorme drukte op de Dam maak je echter wel een afweging tussen het recht op vrijheid van meningsuiting en de veiligheid die je wilt waarborgen. Daarom had de burgemeester zes demonstratieplekken aangewezen voor (grotere) groepen demonstranten. Van te voren hadden we besproken dat we tegen een eenmansdemonstratie op de Dam in beginsel niets zouden doen, tenzij er bijvoorbeeld discriminerende teksten op een bord staan. Dat is voor ons een harde grens. Op bureau Beursstraat was er tijdens de activiteiten bij de Dam de hele dag dan ook een officier van justitie aanwezig, die gespecialiseerd is in discriminatie. Hij heeft live alle beelden meegekeken om meteen te

kunnen beoordelen of een tekst strafbaar is of niet. Demonstrante Joanna had geen strafbare feiten gepleegd. De politie had eerst contact op moeten nemen met het beleidscentrum om te overleggen of ingrijpen nodig was. In dit geval was ingrijpen niet nodig geweest.”

“Meer dan vroeger gaat het om integrale aanpak gericht op preventie”

Hofstee benadrukt dat van al die 9000 politiemensen een groot deel van buiten Amsterdam komt, dat ze allemaal uitgebreide instructies krijgen die zij uit hun hoofd moeten leren en dat de situatie op de Dam een andere is dan bijvoorbeeld die op het rustigere Waterlooplein, wat niet als excuus wordt gebruikt maar wat de individuele beslissing van de agenten wel enigszins kan verklaren.

Driehoek en beleid

“Normaal gesproken hebben we 1 keer in de maand driehoeksoverleg over het ‘gewone’ beleid in de stad. Steeds vaker betrekken we partners op allerlei terreinen in het driehoeksoverleg, bijvoorbeeld woningbouwcorporaties of de belastingdienst. De klassieke taak van het OM is opsporen en vervolgen. Het terugbrengen van onveiligheid en het vergroten van veiligheid hoort er ook bij. Meer dan vroeger gaat het om integrale aanpak gericht op preventie. We gebruiken dat ook om succesvoller te zijn: naast de harde aanpak en harde straffen, kijken we ook naar hoe we partners strafrechtelijk kunnen steunen om te zorgen dat het veiliger wordt. Ieders bevoegdheid en in-

strument wordt afgewogen en dat betekent dat we elkaar hiervoor aanspreken. Alles op basis van gelijkwaardigheid. We gaan niet over elkaar en daarom moet je dat netjes in zo'n driehoeksverband afspreken. Op deze manier wordt het strafrecht veel gericht en selectiever ingezet.”

Aanpak Top600

Sinds 1 maart 2011 is het project 'Aanpak Top600' gestart, zijnde een persoonsgerichte aanpak van personen tussen de 18 en 24 jaar die verantwoordelijk zijn voor een groot deel van de in Amsterdam gepleegde ernstige misdrijven. In de afgelopen vijf jaar zijn 600 van de zwaardere veelplegers in de stad 15.000 keer met de politie in aanraking gekomen. Het doel van de Top600 is echter niet alleen het verminderen van de zogeheten high impact delicten (pijler 1), maar ook het verbeteren van het perspectief van de Top600-daders (pijler 2) en het

voorkomen van toekomstige instroom in de criminaliteit van hun broertjes en zusjes (pijler 3). De meest recente berichten zijn positief over het resultaat van deze aanpak op maat. Hoe werkt die Top600 eigenlijk precies en is al echt gedragsverandering geconstateerd?

“Het idee voor de Top600 is opgekomen net voordat ik hier als hoofdofficier kwam werken. Na een aantal gesprekken in de ambtswoninggesprek met de burgemeester en diverse betrokken instanties, zoals de reclassering en de Raad voor de Kinderbescherming, is gekozen voor de verdere uitwerking van dit idee. De personen die nu op de – anonieme – lijst staan en verdacht worden van een strafbaar feit, zullen ‘met voorrang’ worden behandeld, in die zin dat de strafrechtelijke procedure wordt versneld door onder andere het OM en de rechterlijke macht. Als deze procedures immers te

lang duren, dan zullen de draaideurcriminelen in vrijheid het verdere verloop van hun procedure kunnen afwachten. Een gedragsverandering is dan niet reëel om te verwachten.

Van pijler 1 gaan we dan al snel naar pijler 2, de nazorg: welke (na)zorg werkt er nou bij deze mensen? Een hoog percentage van de Top600-daders is bijvoorbeeld licht verstandelijk beperkt, zo bleek na onderzoek van de GGD. Ook hun culturele achtergrond kan een rol spelen bij een keuze voor de diverse maatregelen die we kunnen nemen. Als een bepaalde behandeling door hulpverleners is bedacht, zoals het volgen van een affickprogramma of een gedragstraining, moet het OM vervolgens de juridische mogelijkheden bekijken om deze behandeling voor een bepaalde periode af te dwingen via een vonnis. We hebben een eigen toren in de Bijlmer gekregen, waar alle Top600- ▶

daders zitten; dichtbij de hulpverleners, de reclassering en de psycholoog. Dan hoeven zij niet meer door heel Nederland rond te rijden en kunnen ze zo snel mogelijk beginnen. Heel praktisch gedacht allemaal, maar we willen gewoon zo lang mogelijk een bepaald ‘dwang- en drangkarakter’ inzetten om ervoor te zorgen dat men meewerkt aan een behandeling. Pijler 3 loopt altijd parallel mee, want die gaat over de leefomgeving van de Top600-pleger, in het bijzonder over de broertjes en zusjes. We willen voorkomen dat zij ook afglijden in de criminaliteit en dus hebben we regelmatig gezinsgesprekken en proberen we er bijvoorbeeld voor te zorgen dat zij hun school afmaken.”

Het klinkt als een aanpak waarbij – van een afstand beschouwd – de Top600-plegers toch vooral baat zouden hebben. Toch is er – vanuit de advocatuur – ook kritiek op de Top600-aanpak. Want hoe staat het met de privacy? Op basis van welke criteria kom je nu op die lijst te staan? En (voor sommigen belangrijker nog) hoe kom je ervan af?

“De criteria om op de lijst te komen zijn harde en objectieve criteria (zie kader) en dat moet ook wel, juist vanwege de privacy die we conform het privacyconvenant waarborgen. Het zijn criteria die bijvoorbeeld toezien op het aantal aanhoudingen in de afgelopen vijf jaar en voor wat voor type strafbare feiten (vaak geweld, woninginbraak, straatroof, overval etc). Ook is een criterium dat iemand recentelijk moet zijn veroordeeld tot gevangenisstraf of een taakstraf. Sommige advocaten vinden het niet juist dat de criteria vooral uit gaan van aanhoudingen door de politie in plaats van veroordelingen door de rechter. Ik begrijp die kritiek wel, maar ja, we willen natuurlijk wel een beetje actueel blijven. Als je voor al die zaken zou moeten wachten op een veroordeling (laat staan een onherroepelijke veroordeling) dan ben je misschien wel te laat voor deze persoon en het gezin.”

In de meest recente kwartaalmonitor van maart 2013 worden de resultaten van de aanpak zeer positief genoemd. Toch is Hofstee nog terughoudend:

“In pijler 1 hebben we zeker goede resultaten geboekt. Een flink aantal is ook alweer van de lijst af, simpelweg omdat ze niet meer aan de criteria voldoen. Maar we heb-

“In de Amsterdamse zedenzaak zijn we zo dicht mogelijk bij de bedoeling van de wetgever gebleven”

ben natuurlijk wel de lastigste categorie genomen; mensen die al behoorlijk in de stevige criminaliteit zitten. Het is dan ook nog te vroeg om te zeggen dat hun gedrag al veranderd is. Ze moeten vaak eerst hun straf nog uitzitten en/of zijn nog bezig met de behandeling. Dus het echte gewenste effect (de gedragsverandering) zien we pas op de langere termijn.”

Positie slachtoffers in het strafproces

Gedurende het gesprek drijft de vraag naar boven of Hofstee niet nagenoeg de hele dag zit te vergaderen.

“Ik zit inderdaad vaak in het driehoeksoverleg met de burgemeester en de korpschef, maar bijvoorbeeld ook met ondernemersverenigingen om op bepaalde terreinen de veiligheid vergroten. Dat doe ik dan met mensen van mijn afdeling Beleid en Strategie. Daarnaast ben ik ook manager van een parket waar ongeveer 400 mensen onder wie 75 officieren van justitie werken. Ik heb uiteraard wel een managementteam om te zorgen dat zo’n heel Parket draait. Tevens heb ik nog een andere arbeidsintensieve

taak: als hoofdofficier van justitie maak ik deel uit van het landelijke Openbaar Ministerie. Ik kom dus met enige regelmaat bijeen met mijn collega’s uit het land en de Procureurs-Generaal om landelijk beleid te maken. Tot slot, en dat vind ik eigenlijk het leukst, ben ik verantwoordelijk voor alle strafzaken die hier afgedaan worden. Wij doen ongeveer 23.000 misdrijfzaken af per jaar. In publieksgevoelige zaken spreek ik met de zaakofficieren en teamleiders niet alleen over de juridisch-technische kant, maar ook over hoe we met de media omgaan. Zoals in de Amsterdamse zedenzaak, de liquidatiezaak en die met de antitankgranaat die hier in deze toren door het pand werd geschoten.”

Refererend aan de zedenzaak vragen we Hofstee naar zijn mening

over de positie van een slachtoffer in een strafzaak. Het slachtoffer neemt een steeds belangrijkere rol in tijdens het proces; het spreekrecht voor slachtoffers wordt bijvoorbeeld steeds verder verruimd. De wetgeving kende tot voor kort alleen spreekrecht toe aan slachtoffers van een zedenmisdrijf. In afwijking daarvan is in de Amsterdamse zedenzaak echter – op verzoek van het OM – ook aan de ouders van de minderjarige slachtoffers spreekrecht toegekend, gezien de unieke aard en omvang van de zaak. Waarom heeft het Amsterdamse OM voor dit destijds ‘onwettelijk’ spreekrecht voor de ouders gepleit?

“Wij hebben daar toen lang over nagedacht, te meer nu dit spreekrecht van ouders van minderjarige slachtoffers van zedenmisdrijven niet in de wet was vastgelegd. En dus het kan niet, zo redeneerden advocaten. Maar moet je nou eens zien hoe veel mensen het betreft en hoe jong die kinderen zijn? Dat moest wel echt een misser van de wetgever zijn geweest, zo dachten wij. We zijn vervolgens zo dicht mogelijk bij de bedoeling van de wetgever gebleven. Het wetsvoorstel en het herstel dat er aankwam zijn we

anticiperend gaan toepassen binnen de juridische grenzen, want wij zijn natuurlijk geen belangenbehartiger van het slachtoffer. Maar wij spreken de slachtoffers en in dit geval hun ouders wel en voor deze strafzaak (en ook voor die mensen zelf) vonden wij het van belang dat de rechter hoort wat zij daarover te zeggen hebben. Wat mij betreft wordt overigens ook de mogelijkheid makkelijker gemaakt voor een ouder om – als slachtoffer – een (civiele) schadevergoeding in een strafproces in te dienen. Maar of dat – procesrechtelijk – gewenst is, kan ik op dit moment niet overzien eerlijk gezegd. Want wat voor de Amsterdamse zedenzaak geldt, zou in principe ook in andere (zedenzaken moeten gelden.

Amsterdamse advocatuur

De redactie vraagt Hofstee tot slot of hij nog een advies heeft voor de Amsterdamse advocatuur. Enigszins terughoudend reageert Hofstee dat zo'n tip van een hoofdofficier

van justitie wat gevoelig kan liggen bij advocaten. Wel kan hij de samenwerking tussen het OM en de advocatuur in Amsterdam bespreken:

“Ik heb natuurlijk iedere maand overleg met de Deken en met de voorzitter van de werkgroep strafrecht. Qua klachten valt het eigenlijk heel erg mee en de verhouding met de Amsterdamse balie is heel erg goed. Amsterdam heeft erg veel gespecialiseerde strafrechtkantoren, die altijd goed scherp de verdediging voeren en alle punten wel even aanvechten. En dat kan ik alleen maar waarderen, zolang die verdediging constructief gebeurt.

Ik spreek overigens niet alleen advocaten die opkomen voor de belangen van de verdachten. Ik spreek ook veel met advocaten die optreden namens slachtoffers, alsmede soms met advocaten die zelf klem gezet worden door een cliënt en die zich zorgen maken over de eigen veiligheid. Dat laatste

komt gelukkig niet zo vaak voor, maar wij zijn er dan om te helpen. Want wij hebben – sinds de dood van Pim Fortuyn – nog een andere taak: bewaken en beveiligen. Als advocaten in de problemen komen of ze vrezen voor hun veiligheid bij een strafzaak, dan is de hoofdofficier met de politie samen verantwoordelijk voor de beveiliging.”

Nog een taak van het OM erbij dus. En dan bent u ook nog aanklager bij de KNVB...?

“Het enige wat ik er over wil zeggen is dat er heel veel rechters, officieren en ook advocaten in de onafhankelijke tuchtspraak zitten. Allemaal onbezoldigd en in de avonduren; iedereen vindt dat voetballen veel te leuk! Over een jaar stop ik daarmee, maar het werk als hoofdofficier van justitie in Amsterdam wil ik nog lang blijven doen. Ik kan denk ik ook niks anders, eerlijk gezegd.”

Convenant Top600

Bijlage 1: plaatsing op de lijst Top600 (art. 6.1)

- Personen die voldoen aan de criteria hieronder genoemd onder A én B worden op de lijst Top600 geplaatst.
- Plaatsing op de lijst Top600 kan gebeuren zodra vaststaat dat een persoon aan de onder A en B genoemde criteria voldoet.
- De lijst Top600 wordt in ieder geval iedere zes maanden (of in een andere, door de bestuurlijke stuurgroep vastgestelde frequentie) geactualiseerd, dat wil ten aanzien van de instroom zeggen dat personen die voldoen aan de hieronder onder A en B genoemde criteria aan de lijst worden toegevoegd.

A. De eerste selectie

De eerste selectie van personen die te relateren zijn aan overvallen, straatroven, geweldsmisdrijven en woninginbraken (high-impact delicten), is samengesteld uit het politiesysteem BVH (Basisvoorziening Handhaving). BVH wordt door de politie gebruikt voor het vastleggen van aanhoudingen, aangiftes, incidenten en andere registraties. Een dergelijke selectie kan plaatsvinden onder art. 8 lid 2 Wet Politiegegevens.

- I In de eerste selectie komen alle personen naar voren:
 1. die in de afgelopen 5 jaar drie keer of meer aangehouden verdachte zijn geweest voor één van de feiten (inclusief pogingen):
 - a. Overval.
 - b. Straatroof.
 - c. Inbraak woning.
 - d. Zware mishandeling.
 - e. Moord/doodslag.
 - f. Openlijke geweldpleging.
 2. en die ook verdachte zijn geweest van een misdrijf in de afgelopen **twee jaar**.
 3. en die ook **minimaal één keer zijn voorgeleid** aan de Rechter Commissaris in die vijf jaar.
- II En daarnaast komen alle personen naar voren:
 1. die in de afgelopen 5 jaar **één of tweemaal** aangehouden verdachte zijn geweest voor één van de volgende feiten (inclusief pogingen):
 - a. Overval.
 - b. Straatroof.
 - c. Inbraak woning.
 - d. Zware mishandeling.
 - e. Moord/doodslag.
 - f. Openlijke geweldpleging.
 2. én die aangehouden verdachte zijn geweest van een misdrijf in de afgelopen twee jaar
 3. en die
 - a. óf minimaal één keer zijn voorgeleid aan de Rechter Commissaris in die vijf jaar én 33 of meer keer zijn aangehouden voor een misdrijf;
 - b. óf minimaal één keer zijn voorgeleid aan de Rechter Commissaris in die vijf jaar én 38 of meer registraties van aandachtsvestiging op hun naam.

Bijlage 2: Uitstroom lijst Top600 (art. 6.2)

- De lijst Top600 wordt in ieder geval iedere zes maanden (of in een andere, door de bestuurlijke stuurgroep vastgestelde frequentie) geactualiseerd.
- Daarbij kan blijken dat een subject niet meer aan de hieronder genoemde criteria voldoet.
- Als dat wordt geconstateerd worden de interventies en inspanningen die in het kader van het programma Top600 worden gepleegd na maximaal drie maanden beëindigd.
- Bij het bovenstaande wordt een zogeheten detentiecorrectie toegepast: een subject stroomt niet uit indien hij de afgelopen twee jaar tenminste 100 dagen (al dan niet achter elkaar) in detentie (hechtenis of gevangenisstraf) heeft doorgebracht.